

Syrjäinen ja aito, vallan pitäjä ja ulkopuolinen

PAIKKA JA ETNISYYS 'MEIDÄN' JA 'TOISTEN'
RAKENTUMISPINTANA JOURNALISMISSA

Pelot ja epäilyt maaseudulla ja kaupungeissa asuvien ihmisten sekä eri etnisten ryhmien kesken tuntuvat kasvavan, jos on uskomista uutisiin. Kevään 2000 presidentinvaaleissa Tarja Halosen todettiin tilastoin menestyneen kaupungeissa ja Esko Ahon maaseudulla. Syksyllä 2000 nähtiin otsikot rotumellakoista Vantaan Hakunilassa. Yhteiskunnallisten kysymysten representoituminen 'meidän' ja 'toisten' kilpailuna paitsi koskee journalistisia tekstejä, sisältää myös laajempaa yhteiskunnallista merkitystä. Median kuvaukset ovat vaikutusvaltaisia ryhmien arjen ja yhteis-

kunnallisen aseman kannalta. Toisaalta 'meidän' ja 'toisten' vastakkain asettamiseen kiteytyy vuoropuhelun ongelmallisuus – journalismi voi tukea tai kaventaa yhteiskunnallista keskustelua.

Tarkastelemme diskurssianalyttisesti näkökulmasta, miten 'meidän' ja 'toisten' identiteetit rakentuvat suomalaisten sanomalehtien uutis- ja artikkeliteksteissä. Tämä sisältää lähtökohdan, että identiteetit ovat luotuja ja muuttuvia kamppailujen ja kiistojen kohteita. Identiteetin rakentumispinnoiksi olem-

Artikkeli tarkastelee diskurssianalyttisestä näkökulmasta, miten 'meidän' ja 'toisten' identiteetit rakentuvat suomalaisten sanomalehtien uutis- ja artikkeliteksteissä. Artikkelit keskittyvät paikan ja etnisyyden kautta rajautuviin identiteetteihin. Paikalla tarkoitetaan alueellista paikkaa ja yhteiskunnallista asemaa. Etnisen 'meidän' ja 'toisten' rakentumista analysoidaan maahanmuuton, saamelaisuuden ja suomalaisuuden representaatioiden kautta. Artikkelissa pohditaan myös, onko vastakkain asettaminen 'meidän' ja 'toisten' välille journalismiin sisään rakentunut käytäntö ja mitä merkitystä sillä on vuoropuhelulle journalismissa.

me valinnee paikan ja etnisyyden. Paikka konkretisoituu artikkelissamme alueellisenä paikkana ja yhteiskunnallisena asema(paikka)na. Etnisten identiteettien ('meidän' ja 'toisten') rakentumista tarkastelemme maahanmuuton, saamelaisuuden ja suomalaisuuden kautta.

Tarkastelemme aluksi identiteetin ja diskurssin käsitteitä ja suhteutamme niitä representaation käsitteeseen. Identiteettien rakentumispiintojen tarkastelun aloitamme paikasta. Alueellista paikkaa 'meidän' ja 'toisten' rajautumispiintana tarkastelemme maakuntalehdissä rakentuvien etelän ja pohjoisen sekä maakuntien ja muun Suomen kautta. Päättäjiä ja kansan representaatioiden avulla erittelemme 'identiteetillistumista' yhteiskunnallisen aseman kautta. Etnisyyttä lähestymme *Helsingin Sanomien* maahanmuuttoa ja saamelaisuutta koskevien tekstien kautta. Lopuksi keskustelemme identiteettien rakentumisen kannalta keskeisistä journalistisista käytänteistä¹. Pohdimme myös journalismissa tapahtuvan 'identiteetillistumisen' merkitystä erilaisten ryhmien yhteiskunnalliselle osallistumiselle. Kysymme erityisesti, onko vastakkain asettaminen 'meidän' ja 'toisten' kautta journalismiin sisään rakentunut käytäntö ja mitä merkitystä sillä on vuoropuhelulle journalismissa.

Artikkeli pohjaa väitöskirjoihimme. Ne käsittelevät alueellisuuden rakentumista maakuntalehtien teksteissä ja toimittajien puheessa (Hujanen 2000) sekä etnisten vähemmistöjen representaatioita valtamediassa (Pietikäinen 2000a). Tuomalla työt yhteen valotamme alueellisen ja etnisen 'meidän' ja 'toisten' yhtymäkohtia ja eroja².

Identiteetit diskursiivisesti rakentuvana ilmiönä

Erilaisten identiteettikäsitteiden ja -käyttöjen (ks. esim. Grossberg 1996; Hall & du Gay 1996; Hall 1999; Woodward 1997) risteytymistä tarkastelemme konstruktivistiseen perinteeseen nojautuen identiteettejä rakennettuina, diskursiivisina ilmiöinä ja prosesseina. Sen sijaan että tukeutuisimme essentialistiseen näkemykseen identiteetistä ja erosta 'valmiina', muuttumattomina, lähdemme ajatuksesta, että identiteettien rakentumisessa on kyse jatkuvista ja ongelmallisista historiallisista prosesseista (ks. Morley & Robins 1995, 44; Kivikuru 1998, 322). Vaikka ei-essentialistinen näkemys siis korostaa identiteettien muuttuvaisuutta, tämä ei tarkoita, etteivätkö historialliset ja yhteiskunnalliset rakenteet ja käytänteet heijastuisi niissä tai että kaikki identiteetit muuttuvat samalla tavalla tai nopeudella. Jotkut identiteetit ovat toisia lujempia, ja ne vakiintuvat suhteellisen pysyviksi hallinnon, politiikan tai ihmisten arjen toimintaa ohjaaviksi käytänteiksi. Kuitenkin identiteetit ovat lähtökohtamme mukaan jatkuvasti matkalla.

Ei-essentialistinen näkemys identiteetistä ja erosta korostaa niiden strategista ja positionaalista luonnetta. Identiteettien rakentumisessa on tällöin kyse kamppailusta, joissa 'aito' ja 'yhteinen', 'toinen' ja 'erilainen' ovat valinnan tuloksia (vrt. Ferguson 1992, 82). Kyse on identiteetin ja yhteisöllisyyden ideasta ja siihen liittyvästä kertomuksesta, jonka ihmiset tunnistavat ja elävät todeksi eri tavoin (vrt. Hobsbawm 1994, 13). Näin identiteetti ja yhteisöllisyys voidaan ymmärtää kollektiivisina kertomuksina yhteisistä piirteistä ja samassa veneessä keinumisesta – siinä on kyse elämisen, olemisen ja puhumisen tavoista.

Esimerkiksi alueellisesta identiteetistä puhuttaessa identiteetin yhteisöllisyyttä rakentava ulottuvuus on tärkeää, että 'meidän' identiteetti paitsi ehdottaa 'meidän' samankaltaisuutta myös näkee meidät yhteisönä. Sanomalehtien tarkastelu rajankäyjinä ja identiteettien rakentajina merkitsee myös, että diskursseissa rakentuviin 'meihin' ja 'toisiin' nähden journalismi ei jäseny vain määrittelyprosessien areenaksi. Koska esimerkiksi maakuntalehdillä on intressi identiteettien määrittelyihin, niiden rakentamista on perusteltua tarkastella strategiana ja poh-

tia niitä julkisuudessa elävinä, tiedotusvälineiden ja muiden kulttuuri-instituutioiden kautta syntyvinä ja rakentuvina poliittisina ja kulttuurisina projekteina (vrt. Luostarinen ja MacInnes 1992, 11). Kiinnostavaa onkin, miten identiteettien rakentuminen liittyy viestimien taloudellisiin tai poliittisiin arvoihin tai intresseihin.

Identiteetti voidaan käsittää myös samankaltaisuuden ja erilaisuuden kohtauspaikkana; samalla kuin määritellään 'meitä', määrittävät myös 'toiset' ja tehdyn eron kriteerit näiden välillä (Hall 1996, 5-6; Jenkins 1996, 4; Woodward 1997, 1-2). Molemmat, identiteetti ja ero, 'me' ja 'ne' ovat yhtäaikaaisesti läsnä. Identiteetin ja eron määrittelemistä kuvaakin tyypillisesti erilaiset polarisaatiot ja sisään- ja ulosulkemisen prosessit. Määrittely voi toimia ryhmän sisäisenä voimavarana ja rikkautena, mutta sitä voidaan käyttää myös oikeuttamaan resurssien epätasa-arvoista jakoa tai syrjintää.

Etnisyys voi olla arvostettu resurssi ja rikkaus. Toisaalta eron tunnistaminen ja tekeminen voi olla syrjivää: se voi tuottaa sisään- ja ulosulkemisen mekanisme, jotka voivat positoida jonkun ryhmän keskeiseen, toisen marginaaliseen asemaan. Etnisyyttä voidaan käyttää poliittisten, taloudellisten ja kulttuuristen resurssien epätasaisen jakamisen perusteena tai ryhmän oikeuksien tai jopa olemassaolon kieltämiseen ja siihen liittyy eron tekeminen 'meidän' ja 'muiden' välillä. (Anthias 1992; Hall 1997; Westwood 1997.) Etnisyys voi yhdistää ja erottaa ihmisiä.

Identiteettien ja eron määrittelemisen ei ole vain kuvausta, vaan myös poliittista toimintaa. 'Meidän' ja 'toisen' kriteerit ovat poliittisen päätöksenteon kohteita, ja niillä voi olla seurauksia laajempiin sosiaalisiin, poliittisiin ja kulttuurisiin muutoksiin (Grossberg 1996; Hall 1996; Keith ja Pile 1993). Määrittelyprosessissa voi olla kyse kahdensuuntaisesta pyrkimyksestä: yhtäältä tavoite voi olla luoda ja ylläpitää hegemonisia, olemassa olevaa järjestystä ylläpitäviä määritelmiä 'meistä' ja 'muista', toisaalta pyrkimys voi olla vastarinta ja muutos, vallalla olevien määritelmien rikkominen ja uudelleen määrittely (Bondi 1993, 86-87; Soja & Hooper 1993, 184-185).

Representaation käsite on keskeinen identiteettikeskustelussa. Käsite on monimerkityksellinen (esim. Hall 1997; Grossberg & al. 1998; Lehtonen 1996), mutta tässä yhteydessä tarkoitamme sillä ilmiöistä, ihmisistä tai tapahtumista kielenkäytössä rakennettua kuvaa. Taustalla on ajatus, että kieli ei peilin kaltaisesti heijasta 'todellisuutta', vaan myös osallistuu sen rakentamiseen. Lisäksi kielenkäyttö, sen kontekstit, tuottajat ja käyttäjät tuovat mukanaan omia tapojaan, normejaan ja reunaehtojaan, jolloin myös laajemmat yhteiskunnalliset ja institutionaaliset käytänteet jättävät representaatioon jälkensä. Näitä rakentuneita ja rakennettuja muunnelmia voidaan kutsua representaatioiksi. Ne – kielen lailla – eivät ole yksinkertaisesti reflektiivisiä, vaan myös konstruoivia. Kuten Hall (1990, 22) toteaa, identiteetti ja ero rakentuvat representaation sisällä, eivät sen ulkopuolella.

Diskurssien poluilla

Diskurssianalyysi ei nimestään huolimatta ole selväpiirteinen metodipaketti, jonka avulla tekstien salat saisi purettua auki. Pikemminkin se on monipolvinen lähestymistapa ja viitekehys, joka aukenee hämmästyttävän – ja usein turhauttavankin – monenlaiseksi näkökulmaksi ja analyysipoluksi (esim. van Dijk 1997; Pietikäinen 2000a; Jokinen, Juhila & Suoninen 1999). Osuvampaa olisikin puhua diskurssianalyysin sijaan *diskurssin tutkimuksesta* mediatutkimuksen tai uutistutkimuksen tapaan (vrt. media-analyysi, uutisanalyysi).

Meille diskurssin tutkimus on teoreettinen ja metodologinen lähestymistapa tutkia merkitysten muodostumista kielenkäytössä ja sen konteksteissa. Yleisellä ta-

solla tarkoitamme diskurssin tutkimuksella kielen sosiaalisen käytön, reunaehtojen ja seurauksien tutkimusta. Uskomme, että vaikka kaikki maailmassa ei ole konstruointua, kielenkäytön – niin verbaalisen kuin visuaalisenkin – rooli sosiaalisen maailman rakentamisessa ja muokkaamisessa on keskeinen. Kielenkäyttö osallistuu tiedon ja uskomusten järjestelmien, yhteisöllisten identiteettien ja sosiaalisten suhteiden rakentumiseen. Toisaalta vaikka katsomme, että kielellä on vaikutuksia ympäröivään yhteiskunnalliseen, kulttuuriseen, institutionaaliseen ja viestinnälliseen kontekstiin, samat tekijät muokkaavat ja rajoittavat kielenkäyttöä.

Diskurssin tutkimuksen vaihtoehtoista olemme kiinnostuneimpia kriittisestä diskurssianalyysistä (Fairclough & Wodak 1997; Pietikäinen 2000a, 2000b). Kriittinen diskurssianalyysi (CDA) on väljä termi joukolle tutkimuksille, jotka ovat kiinnostuneita kielen ja vallan kysymyksistä. Ideaalitulanteessa kriittiset diskurssianalyysit pyrkivät yhdistämään kielen yksityiskohtaisen analyysin diskurssitason välittävän tason kautta laajempiin yhteiskunnallisiin yhteyksiin. Muista diskurssianalyysikoista poiketen kriittisen diskurssianalyysin tavoitteet ovat usein (myös) poliittisia ja emansipatorisia (ks. esim. Caldas-Coulthard & Coulthard 1996; van Dijk 1997). Käytännössä kriittisen diskurssianalyysin tavoitteista on versonut monenlaisia teoreettisia rakennelmia ja analyttisiä kehyksiä.

Erytisen hyödyllinen on mielestämme Faircloughin (1992) diskurssikäsite, jonka mukaan diskurssi on osa kielellisiä, diskursiivisia ja sosiaalisia käytänteitä. Monitasoinen diskurssikäsite mahdollistaa sen, että voi tutkia 1) tekstin kielellisiä valintoja ja kielenkäytön konventioita, 2) tekstin tuottamisen ja vastaanottamisen konventioita ja 3) saada viitteitä tekstin liittymisestä vallan, tiedon, identiteettien ja ryhmien välisten suhteiden rakentumiseen.

Keskitymme tässä yhteydessä 'meitä' ja 'niitä' tuottavien ja uusintavien *diskurssien* analysoimiseen. Diskurssilla tarkoitamme asian, ilmiön tai ryhmän merkityksellistämistä kielenkäytössä erityisestä näkökulmasta (esim. Fairclough 1995). Käsite tulee tässä merkityksessä lähelle vakiintuneen merkityssysteemin, merkityssuhteiden kokonaisuuden, tulkintarepertuaarin, narratiivin ja kehyksen käsitettä (ks. esim. Jokinen & Juhila 1999, 66-70; Väliaverron 1996). Korostaaksemme identiteettien rakentumista kielenkäytössä puhumme kuitenkin nimenomaan diskurssista.

Identiteettien rakentumista tarkasteltaessa diskurssien erittely on keskeistä, sillä kukin diskurssi rakentaa erilaisen representaation 'meistä' ja 'toisista'. Tällöin esimerkiksi sillä, representoituuko etninen vähemmistö suvaitsevaisuuden, kulttuurisen rikkauden, talouden, sosiaalisten konfliktien vai rasismien diskurssissa, on merkitystä. Identiteetit syntyvät, uusintuvat, muuttuvat ja häviävät ristikkäisissä ja vastakkaisissakin diskurssissa (Wodak, de Cilla, Reisigl & Liebhart 1999).

Metodina diskursiivinen (diskurssien) analyysi on tulkitsevaa. Tutkijana voimme osoittaa tekstikatkelmista kielellisiä valintoja, joiden perusteella katsomme tietyn diskurssin realisoituvan siinä. Tekstissä diskurssia ei silti sellaisenaan ole, vaan diskurssin hahmottamisessa, identifioinnissa ja nimeämisessä on kyse tutkijan luennasta, joka nojautuu tekstiin, aikaisempaan tutkimukseen, teorioihin sekä tietoon aiheesta ja aineistosta. Tapamme nimetä ja jäsentää diskurssia osoittaa artikkelissamme osaltaan tätä tulkinnallisuutta ja sitä kuinka diskurssin löytyminen on sidoksissa kulloiseenkin tutkimukseen ja sen kysymyksiin.

Tämä tuo esiin, miksi diskurssin tutkimus on hedelmällistä nähdä dialogina aineiston, teorioiden ja tutkijan välillä: jotta teksti puhuttelee ja diskurssien kirjoja rajoittavat ja mahdollistavat diskurssijärjestykset voi tunnistaa, tarvitaan tietoa tekstin ulkopuolelta: aihepiiristä ja ilmiöstä, tavoista teoretisoida ja käsitellä se sekä tutkitusta genrestä, diskurssityypistä tai mediasta laajemmin. Meille tämä on tarkoittanut tietoa ja ymmärrystä uutisten tekemisen, identiteetin ja eron rakentumisen,

tutkimusajankohdan yhteiskunnallisten ilmiöiden, representaatioiden ja diskurssin tutkimuksen piirteistä ja yhteenliittymisestä.

Puhumme artikkelissa identiteettien rakentumisen ohella 'identiteetillistumisesta'. Sen avulla tavoittelemme analyysissämme identiteettien liikkeellä olevaa luonnetta ja prosessimaisuutta sekä näiden prosessien ja muutosten kiinnittymistä representaatioihin ja diskursseihin. 'Identiteetillistuminen' – alueellistuminen ('localisation') ja erilaistuminen ('differentiation') tavoin – nostaa esiin identiteettien matkalla olevaa luonnetta sekä kysymykset missä ja miten. Vaikka nämä käsitteet – identiteetti, identiteetillistuminen, representaatio ja diskurssi – ovat laajoja, osittain lomittautuneita ja kukin oman teoretisoinnin ansaitsevia, kokeilemme näiden käsitteiden yhteenkietomista analyysissä seuraavasti: journalistiset tekstit voivat nojautua erilaisiin diskursseihin, jotka representoivat kyseessä olevia asioita, ilmiöitä ja ihmisiä tietyllä tavalla ja nämä representaatiot omalta osaltaan rakentavat, ehdottavat tai kyseenalaistavat identiteettejä. Journalistisiin teksteihin kirjautuu identiteetillistumisen prosesseja, ja journalismissa tapahtuu näin identiteetillistumista.

Alueellinen paikka: syrjäinen 'me' ja hyväosaiset 'toiset'

Paikka 'meidän' ja 'toisten' identiteetin rajautumispintana konkretisoituu maakuntalehtien teksteissä alueellisena paikkana ja yhteiskunnallisena asema(paikkana). Erittelymme nojaa neljään diskurssiin, jotka ovat keskeisiä 'meidän' ja 'toisten' rakentumisen kannalta: *yhteisöllisyyden, omatoimisuuden, alueellisen tasapainon* sekä *alueellisen vastakkain asettamisen* diskursseihin (vrt. Hujanen 2000, 99-118).³

Yhteistä näille diskursseille on, että paikan kautta rakentuva alueellinen 'me' representoituu niissä levikkialueen muotoa heijastaen maakuntana, sen osana tai valtakunnanosana. Esimerkiksi *Kalevassa* rakentuva alueellinen 'me' representoituu tavoitellun koko Pohjois-Suomen levikkialueen mukaisesti *pohjoisena* tai *Pohjois-Suomena*, eikä vaikkapa *maakuntana* tai *Pohjois-Pohjanmaana*. Sen sijaan *Ilkassa* alueellinen 'me' representoituu tyyppillisesti rajatummin (*suomenkielisenä*) *Etelä-Pohjanmaana* tai *Etelä-Pohjanmaan maakuntana*, väljemmin *maakuntien Suomena* tai *muuna Suomena*. Etelämpänä esimerkiksi *Etelä-Suomen Sanomissa* alueellinen 'me' rakentuu edelleen oman levikkialueen kautta: nyt *Päijät-Hämeenä* tai *Hämeenä*. Diskurssien ehdottama laajempi alueellinen viiteryhmä ei representoidu kuitenkaan 'enää' pohjoisena, harvoin sitä nimetään myöskään maakuntien Suomeksi. Sen sijaan väljempää alueellista 'meitä' kutsutaan *eteläksi* tai *pääkaupunkiseudun ulkopuoliseksi alueeksi*. (Ks. Hujanen 2000.)

Kaikkiaan *yhteisöllisyyden ja omatoimisuuden* sekä *alueellisen vastakkain asettamisen diskurssit* rakentavat 'meille' kaksi vastakkaista identiteettiehdotelmää: syrjäisen ja selviytyjän. Myönteistä selviytyjän identiteettiä rakentaa omatoimisuuden diskurssi, joka on vahvistunut lehdistössä maakuntahallinnon uudistusten sekä Suomen EU:hun liittymisen myötä. Omatoimisuus representoituu diskurssissa ihmisten, yritysten ja yhteisöjen kannustamisena oma-aloitteellisuuteen ja yrittäjyyteen. Olennaista alueelliselle 'meille' rakentuvan identiteetin kannalta on, että 'me' emme voi mennä toisten selän taakse. Sen sijaan on itse lähdettävä liikkeelle:

[O]ma aktiivisuus on avaintekijä myös maakuntien kehitykselle. Siihen EU:n jäsenyys antaa uusia mahdollisuuksia, mutta niitä on osattava ja uskallettava hyödyntää. (Keskipohtaanmaa 15.10.1994)

Tekstikatkelma, samoin kuin alla olevat kaksi otsikkoa, havainnollistavat, kuinka omatoimisuuden diskurssissa rakentuvat representaatiot paitsi kehottavat omaan aktiivisuuteen myös vastuullistavat 'meidät' osaamaan ja uskaltamaan: *oma aktiivisuus on avaintekijä ja mahdollisuuksia on osattava ja uskallettava hyödyntää.*

Oma apu, paras apu (pääkirjoitusotsikko Kalevassa 21.5.1994)

Maaseutu nyt Eurokuntoon! (haastattelun otsikko Ilkassa 11.12.1994)

Korostamalla alueiden omien toimien ja pyrkimysten merkityksellisyttä maakuntalehdet luovat uskoa huomiseen. Toisaalta diskurssin vaatiessa 'meitä' – kuntia, yrityksiä, yhteisöjä ja 'aluetta' – perustamaan yrityksiä, uudistumaan, lobbaamaan, verkostoitumaan, tuotekehittämään ja panemaan maaseutu eurokuntoon selviytyjän identiteetin rakentumiseen ja vahvistumiseen kytkeytyy olennaisella tavalla 'meidän' vastuullistuminen.

Yhteisöllisyyden diskurssissa muodostuvat representaatiot ovat kahtalaisia alueelliselle 'meille' rakentuvan identiteetin kannalta. Lähtiessään siitä, että *yksin ei kukaan ole mitään*, diskurssin voi nähdä luovan edellytyksiä konkreettiselle alueelliselle yhteisöllisyydelle ja omatoimisuudelle, jotka voivat rakentaa 'meille' "yhdessä selviäjän" identiteettiä. Toisaalta diskurssin vaatimukset representoituvat pikemminkin yhteistyön tarpeena ja periaatteena kuin konkreettisina asioina tai päätöksinä. Lisäksi yhteistyö representoituu usein epämääräiseksi jäävän alueen tai sen instituutioiden tavoitteena tai ideana ja (hajanaisiksi tai moninaisiksi koetuista hallintorakenteista nousevina) ongelmina, kuten katkelma yliöartikkelista *Pallo on nyt meillä* havainnollistaa:

Yleensä asioiden eteenpäin saattamisessa voidaan mennä Helsingin herrojen taakse ja syytellä heitä vaikeuksista. Keski-Pohjanmaa maakuntana ei voi näin menetellä. Ongelmat maakunnan kehittämisessä ovat maakunnan sisällä. Pahinta on hallinnollinen hajanaisuus, epätietoisuus kehityksen tavoitteista ja epäluuloisuus maakunnan eri osien välillä. (Keskipohjanmaa 19.7.1987)

Yhteisöllisyyden diskurssissa rakentuvat representaatiot siten paitsi peräävät yhteisöllisyyttä myös kertovat sen tahmeudesta ja kuvaavat alueellisen 'meidän' hajanaisena ja keskenään epäluuloisena. Olennaista on niin ikään se, että yhteisöllisyyden diskurssissa puhutaan varsin usein yleisesti alueesta ja konkreettisimmillaankin alueellisista instituutioista: maakunnasta, sen osista, maakuntaliitosta, kunnista, virkamiehistä. Vaikka diskurssi kannustaa aluetta yhteistyöhön, alueellisen 'meidän' tavallisille ihmisille diskurssi ei osoita toiminnan paikkoja. Siksi voi ajatella, että se paikantaa 'meidät' pikemminkin sivustaseuraajiksi ja rakentaa 'meille' omiin asioihimme nähden sivullisen identiteettiä.

Alueellisen 'meidän' sivullisuuteen liittyen keskeisin on *alueellisen vastakkain asettamisen diskurssi*, joka kiinnittää huomion myös paikan kautta rakentuviin 'toisiin', lehdestä riippuen etelään tai pohjoiseen. Diskurssissa on kyse vastakkain asettamisesta, jolloin siinä muodostuvat representaatiot eivät nimeä ja identiteetillistä vain alueellista 'meitä' vaan myös 'toisia'. Tähän diskurssiin representoituu erityyppisiä asioita, tapahtumia ja ilmiöitä. Aiheiden kirjo liikkuu rautatieverkosta ja pellonraivaus- ja työllisyyslaista työllisyysmäärärahoihin, korkeakoulutukseen, valtionapuihin, muuttovirtaan, ministerien kotipaikkoihin ja porojen ampumiseen. Alueellisen vastakkain asettamisen diskurssiin kytkeytyy läheisesti *alueellisen tasapainon* diskurssi, jossa muodostuvat representaatiot vaativat tyypillisesti sosiaalisesti tasapainoista suomalaista yhteiskuntaa, koko maan tasa-arvoista kehitystä sekä poliittisen ja hallinnollisen päätösvallan hajauttamista alueille (ks. Hujanen 2000).

Kun on kyse maan keski- tai pohjoisosan maakuntalehdissä näkyvästä vastakkain asettamisen diskurssista, alueellinen 'me' representoituu usein laajemmin kuin vain levikkialueena: *(yleensä) maakuntina, pohjoisena, muuna Suomena tai syrjäseutuina*. Alueellinen 'me' piirtyy *syrjäisenä, köyhänä, väliinputoajana ja unohdettuna*. Se tyypillisesti *menettää, kärsii tai alueella voidaan huonosti*, kuten seuraava katkelma premiääri uutisen *Oppositiossa olo kasvattaa* kärjestä havainnollistaa:

Eteläpohjalaisella lakeudella puhaltavat nyt kylmät rakennemuutokset tuulet. Työpaikkoja menee, väkeä menee ja määrärahoja menee kohti eteläistä Suomea, jossa muutenkin jo voidaan hyvin. (Ilkka 16.11.1987)

Sivullisen ja siihen kytkeytyvän vähäväkisen ja toimeentulon identiteetin rakentumista alueelliselle 'meille' tukee maan keski- ja pohjoisosan lehdissä realisoituvassa vastakkain asettamisen diskurssissa se, että siinä muodostuvat representaatiot nostavat esiin asioiden ongelmallisuutta ja kiistanalaisuutta: maakunnat tai pohjoinen kärsivät muuttotappiosta, niiden kunnat ovat talousvaikeuksissa tai asiat "lentävät niiden yli". Alueellisen 'meidän' vähempiosaisen identiteettiä tuottaa ja uusintaa näiden lehtien vastakkain asettamisen diskurssissa myös 'meidän' representoituminen aika ajoin *syrjäseutuina* – *syrjäisenä, kaukaisena, etäisenä ja loittona* sekä sivullisena, ulkopuolisena ja vieraana.

Maakuntalehtien alueellisen vastakkain asettamisen diskurssissa on keskeistä myös se, että alueellinen 'me' representoituu tyypillisesti homogeenisena yhteisönä. Diskurssi siten ikään kuin varustaa 'meidät' naamiolla, jolloin 'meidän' sisäiset ristiriidat sekä sosiaaliset ja kulttuuriset erot häipyvät. Katkelma artikkelista *Kepun korpivaellus* havainnollistaa paitsi 'meille' tarjoutuvaa B-luokan identiteettiä myös sitä, kuinka vauraus ei jakaudu epätasaisesti alueiden sisällä vaan niiden välillä:

Tulevaisuuden Suomi jakautuu entistä selvemmin niin alueellisesti kuin sosiaalipoliittisesti A- ja B-luokkaan. Aluepolitiikassa vastakkain eivät enää ole etelä ja pohjoinen, vaan Helsingin seutu vastaan muu Suomi. (Kaleva 23.7.1987)

Samalla kun sisäiset erot – edellisessä katkelmassa muun Suomen sisäiset – kaatoavat ja hämärtyvät, erot rakentuvat nimenomaan alueiden välille. Näin esimerkiksi sosiaalinen ja taloudellinen hyvinvointi ja vauraus eivät jakaudu epätasaisesti alueiden sisällä vaan niiden välillä. Olennaista on, että alueellisen ja sosiaalisen kutoutuessa yhteen maan alueellinen jakautuminen representoituu myös sosiaalisena.

Etenkin maan keski- ja pohjoisosan maakuntalehtien vastakkain asettamisen diskurssissa 'toiset' representoituvat *etelänä, pääkaupunkiseutuna ja Helsinginä*. Etelä representoituu yhtäältä hyväosaisina: *etelän rikkaina viljelijöinä, Helsingin heroina, juppeina, yläluokkaisena*, muun maan asioista ymmärtämättömänä *pomoporukkana* tai *itsekeskeisinä oman edun tavoittelijoina*. Sen on vaikea saada kiinni "pienen ihmisen" asioista, koska se suhtautuu yliolkaisesti 'meihin' eikä oikein ymmärrä kuin omista asioistaan. Näin tässä diskurssissa rakentuvat kuvaukset tyypistävät pääkaupunkiseudun asukkaat varakkaiksi ja hyväosaisiksi: A-luokkaan.

Vaikka etelä kuvastuu houkuttelevana rikkaiden temmelyskenttänä, vastakkain asettamisen diskurssi myös purkaa etelän glamouria. Esimerkiksi vuonna 1987 kiihtyneen muuttoliikkeen yhteydessä etelä kärsi *Helsingin taudista* ja sitä vaivasi ruuhkautuminen ja asuntopula. Samalla diskurssi rakensi 'meille' juurillaan olevan identiteettiä: vaikka 'meillä' ei ehkä ole työtä ja selviytyminen on liiaksi omilla käsissämme, ympärillämme on Helsingin ahtauden, juurettomuuden ja syrjäytymisen pelon sijaan sentään tilaa elää sekä ihmisiä, paikkoja ja maisemia, jotka kiinnittävät meidät ympäristöömme.

Eteläisempienkin maakuntalehtien vastakkain asettamisen diskurssi mittasi maata etelä-pohjoinen-akselilla. Kuitenkin siinä missä keski- ja pohjoissuomalais-lehdissä rakentuu maantieteellinen ja henkinen etäisyys etelään, eteläisempien lehtien tilanne on monitahoisempi. 'Toiset' representoivatkin *pohjoisena* ja *pääkaupunkiseutuna*, ja lyhyempi etäisyys Helsinkiin näyttäytyy niin kehittymisen ja yhteistyön potentiaalina kuin uhkanakin. Koska 'toiset' kirjautuvat teksteihin eri tavoin, niistä voi lukea merkkejä neuvottelunalaisista 'toisista' sekä 'meidän' alueellisen identiteetin käymistilasta.

Yhteiskunnallinen asema: valtaeliitin näköinen 'toinen'

Myös yhteiskunnallinen asema muodostaa keskeisen 'toisten' – ja sitä kautta myös 'meidän' – rakentumispinnan maakuntalehdissä. Näin on erityisesti sellaisissa teksteissä, jotka nojautuivat jo edellä kuvattuihin alueellisen vastakkain asettamisen ja alueellisen tasapainon diskursseihin. 'Meidän' eli maakuntien tai pohjoisen 'toisena' representoivat molemmissa diskursseissa poliittiset päättäjät ja vallanpitäjät. Koska diskurssit kuvaavat poliittisen vallan ytimeksi tyypillisesti paitsi *hallituksen* ja *eduskunnan* myös *Helsingin*, yhteiskunnallisen ja alueellisen rajautumispinnan kautta syntyvää 'toista' ei ole kuitenkaan aina mahdollista erottaa, kuten seuraava tekstikatkelma havainnollistaa:

Määräävätkö tulevaisuuden suunnan Suomessa sellaiset ihmiset, jotka tietävät enemmän Lontoosta ja New Yorkista kuin omasta maastaan ja joille omaa maata onkin vain Helsinki. (Ilkka 19.12.1987)

Katkelmassa Suomen tulevaisuudesta päättävät ihmiset representoivat sellaisina, jotka tietävät paljon maailman suurkaupunkien asioista ja joille *omaa maata on vain Helsinki*. Alueellinen ja yhteiskunnallinen 'toinen' kutoutuvat yhteen: kyse on yhtä aikaa vallanpitäjistä ja ihmisistä, jotka asuvat Helsingissä. Katkelma havainnollistaa myös, että keskittyessään 'toisiin' alueellisen tasapainon ja vastakkain asettamisen diskurssit tarjoavat yhteiskunnalliseen asemaan pohjautuvia identiteettiehdotelmia ensisijaisesti 'toisille': päättäjille ja eliitille. Etenkin kommentoivat tekstit, joissa vastakkain asettamisen diskurssi usein realisoituu, erittelevät valtakunnallisia päätöksiä ja puhuttelevat ensisijaisesti päättäjiä 'toisaalla', kuten pääkirjoituksen *Muutto aisoihin* ingressiotsake ja loppu kertovat:

Hallituksen on tehtävä jotain, jotta hillitön muuttoliike Uudellemaalle saadaan aisoihin.

[...] Oireita yksittäisten ministerien heräämisestä on onneksi nähtävissä. Valtiovarainministeri Erkki Liikanen haluaa rajoittaa pääkaupunkiseudun kasvua, joskin perustelee sitä kansantaloudellisilla syillä; nykyinen pääkaupunkiseudusta on kehityksessä inflaatiogeneraattori. Hallitus voisikin katsella lahden toiselle puolelle. Siellä Tukholman kasvun rajoittamiseksi on ehdotettu pakkokeinoja. Samaa joudutaan harkitsemaan myös meillä, ennemmin tai myöhemmin. (Kaleva 30.9.1987)

Sitaatti – ja vastakkain asettamisen diskurssi ylipäätään – vastuullistaa poliittisia päättäjiä ja heistä erityisesti hallitusta: hallitusta vaaditaan tekemään jotakin ja katselemaan lahden toiselle puolelle. 'Meidän' identiteetin kannalta diskurssin eduskunta- ja varsinkin hallituskeskeisyys eli se, asiat ovat viime kädessä kiinni hallituksen politiikasta ja päätöksistä, on merkityksellistä: 'meidän' asema representoituu tällöin päätösten kohteena ja pikemminkin poliittisen päätöksenteon (sivusta) seuraajana kuin aktiivisena poliittisena toimijana ja vaikuttajana. Paikantu-

minen poliittisten päätösten kohteeksi on olennaista, sillä se rakentaa 'meille' paitsi yhteiskunnallisesti myös poliittisesti sivullisen identiteettiä.

'Meidän' sivullistumisen kannalta on huomattava myös, että erilaiset tahot representoituvat vastakkain asettamisen diskurssissa 'meidän' edustajina. Heitä ovat alueelliset instituutiot virkamiehineen, kansanedustajat ja maakuntalehti itse, jonka tehtävänä piirtyy pyrkimys huolehtia, ettei 'meidän' etu huku kuntien, hallintovirastojen tai poliittisten aatteiden väliseen vääntöön (vrt. Ekecrantz 1997, 409-410). 'Meidän' representoitumista sosiaalisesti ja poliittisesti sivullisena rakentaa näin se, että ensinnäkin yhteiskunnallisen vallan ydin paikantuu "toisaalle" ja 'toisille'. Toiseksi myöskään tehtävä valvoa 'toisten' vallankäyttöä ei ole 'meidän' itsemme tehtävä, vaan se kuuluu edustajillemme.

Suomen päätös liittyä Euroopan Unioniin on kiintoisa, sillä voi nähdä, että sen myötä on 'meille' on tarjolla ristiriitainen identiteettiehdotelma. Yhtäältä EU:n myötä on vahvistunut jo aiemmin tarkasteltu *omatoimisuuden diskurssi*, jossa rakentuvan vaatimuksen alueista oman onnensa seppinä voi ajatella rakentavan 'meille' aktiivista selviytyjän identiteettiä: pärjäämme kyllä, mutta se on meistä itsestämme kiinni. Toisaalta uuden "päättäjätöisen" eli Euroopan Unionin myötä sivullisen identiteetti vahvistuu; koska EU näyttäytyy yhtenä keskeisenä poliittisena päättäjänä, emme ole vain Helsingin ja suomalaisten vaan myös kaukaisemman EU:n päätösten armoilla: on toimittava omasta puolesta paitsi suhteessa oman maan päättäjiin ja kansalaisiin myös Brysseliin nähden, kuten katkelma uutisesta *EU:n aluerahat tiukassa havainnollistaa*:

Vielä viime syksynä EU suhtautui pyyntöihin ymmärtäväisesti, mutta neuvottelujen lähestyessä loppuaan ote on tiukentunut. [...] Etelä-Pohjanmaan mahdollisuuksia on heikentänyt se, etteivät edes kaikki suomalaiset tunnusta maakuntamme huonoa asemaa. (Ilkka 20.2.1994)

EU:hun kytkeytyy myös toinen kiintoisa 'toisten' muodonmuutos, sillä yhteiskunnallisen asemapaikka 'toisten' rajautumispintana ei ole yksinomaan poliittinen vaan myös alueellinen ja taloudellinen: 'toiset' representoituvat etelän, Helsingin ja Brysselin päättäjien sijaan ja ohella myös *suomalaisina* sekä *eliittinä*, *rahapiireinä* ja *liike-elämänä*. Meidän sivullisen identiteetin kannalta 'toisten' muodonmuutoksella ei ole niinkään merkitystä, sillä valta on nytkin pikemminkin 'toisilla' kuin 'meillä'. Merkityksellisempää on uuden elitistisen 'toisen' rakentuminen eli se, että valta representoituu laajan, elitistisen piiriin valtana. Poliittista ylivoimaa alueellisen tasapainon ja vastakkain asettamisen diskurssit eivät eliitille neuvottele. Sen sijaan vastakkainasettelu tapahtuu *rahan* ja *kansan* välillä, kuten seuraava tekstikatkelma artikkelista *Ne jyräsi meitin* havainnollistaa:

Harvoin ovat valta ja raha ja ns. tavallinen kansa niin selkeästi vastaleirissä kuin nyt. [...] Siksi suuri raha panostaa loppusuoran propagandasotaan paljon. [...] Iskukykyisin teollisuus ja pankit voittavat. Häviäjiä ovat periferia – Suomessa ns. maakuntien Suomi – ja ne elinkeinot, joissa pääomasijoituksen tuotto on heikompi. (Ilkka 17.10.1994)

Sitaatissa 'me' representoituu kansana, joka täsmentyy maakuntien Suomeen. EU-kansanäänestys kuvataan maakuntien ja kansan eli 'meidän' tappiona. Kansa muodostuu periferian ja maakuntien synonyymiksi, joiden samanhenkisyyttä se korostaa ja jotka se erottaa rahan voimalla hallitsevasta eliitistä. Keskeisen poliittisen päätöksen epäpoliittisoituminen on keskeistä 'meidän' sivullistumisen kannalta. Kun ennen oli mahdollista pyrkiä vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon, nimetöminä ja paikattomina teksteihin kirjautuvia rahapiirejä ja taloudellista eliittiä on vaikea lähestyä, vastuullistaa tai vaatia toimimaan toisin.

Etninen toiseus: maahanmuuttajat ja 'me'

'Meidän ' ja 'toisten' vastakkainasettelu oli tyypillistä *Helsingin Sanomien* pakolaisia ja ulkomaalaisia koskeville pääkirjoitus- ja uutisteksteille vuosina 1985-1993. Etnisyys toimi yhtenä erilaistamisen rakentamispintana suhteessa 'toisiin' ja toisaalta yhdistävänä tekijänä 'meille'. Tämän aineiston (Pietikäinen 2000a) pohjalta hahmottuu kolme keskeistä diskurssia, jotka rakentavat 'meitä' ja 'heitä' etnisyyden kautta.

Yksi näistä diskursseista oli *aitoja vai epärehellisiä tulijoita* -diskurssi, joka realisoitui erityisesti *Helsingin Sanomien* kaikkein uutisoiduimmassa aiheessa, oleskelulupapäätöksissä. Tälle diskurssille on tyypillistä pyrkiä määrittelemään 'toinen' ja antamaan tälle kriteerit, oli hän sitten paluumuuttaja, maahanmuuttaja, pakolainen tai turvapaikanhakija. Samalla, suorasanaisesti tai viitteellisemmin, määriteltiin myös suomalaisuutta. Diskurssi havainnollistaakin osuvasti sitä, kuinka toista määritettäessä myös oman identiteetin kriteerit tulevat määritellyiksi (Hall 1997).

Aitoja vai epärehellisiä tulijoita -diskurssi piirtää kaksi vastakkaista identiteettihetketä 'toisille' ja 'meille'. Yhtäältä on olemassa "aitoja" ja "oikeita" maahanmuuttajia, jotka ovat *ilmiselvästi suomalaisia, oikeita, aitoja ja rehellisiä paluumuuttajia, turvapaikanhakijoita joilla on todellinen hätä, jota tosiaan vainotaan hänen kotimaassaan*. Tällainen 'toisen' representaatio identiteetillistää "meidät suomalaiset" vastuunsa kantavina ja "oikeat" maahanmuuttajat Suomeen tulijoiksi hyväksyvinä. Alla oleva tekstikatkkelma on Helsingin sosiaalitoimen erityisosaston johtajan Markku Leijon lainaus uutisesta, jossa käsiteltiin inkeriläisten maahanmuuttoa uutisotsikon *Yhä useampi itäturisti jää yrittämään inkeriläiseksi* alla. Esimerkki esittää myös, millainen on suomalainen: hänellä on suomalainen nimi, hän puhuu suomea ja tuntee suomalaisen kulttuurin.

"Minusta vika on paluumuuttajan käsitteessä. Perinteisestihän se tarkoitti esimerkiksi kymmenen vuotta Australiassa olleita ihmisiä, jotka tahtoivat palata suomeen, olivat selvästi suomalaisia, heillä on suomalaiset nimet ja he puhuivat suomea ja tunsivat suomalaisen kulttuurin. Inkerinsuomalaiset paluumuuttajat voivat olla aivan mitä vain. Ilmiselvästi suomalaisista umpivenäläisiin. Kaikista luvista huolimatta osa porukasta on sellaista joilla ei ole mitään tekemistä suomalaisuuden kanssa." (HS. 31.8.1992)

Toinen tässä diskurssissa maahantulijoista muodostuva representaatio kyseenalaistaa heidän aitoutensa, sillä he voivat olla *mitä tahansa, umpivenäläisiä, elintasopakolaisia* tai heillä *ei ole mitään tekemistä suomalaisuuden kanssa*. Tulijat voivat olla myös epärehellisiä, *harhauttaa viranomaisia tai käyttää väärin toimeentulotukea*. Suomalaiset positioituvat puolestaan tässä representaatiossa epärehellisen toiminnan kohteeksi, maksajiksi ja huijauksen uhriksi. Viranomaisia harhautetaan, toimeentulotukea käytetään väärin, niinpä *todella harmittaa se, kun meidän systeemiä käytetään väärin hyväksi. Se rahoitetaan meidän veronmaksajien rahoilla*. Esimerkit Helsingin Sanomien pääkirjoituksesta *Paluumuuttajan asema* (1.9.1992) ja poliisin suora lainaus somalialaisia turvapaikanhakijoita koskevasta uutisesta havainnollistavat tätä:

[...] Osa heistä (paluumuuttajista) on vilpittömin mielin lupaavien huhujen perässä liikkeelle lähteneitä elintasopakolaisia. Osa taas tulee maahan harhauttamalla viranomaisia. Lisäksi joidenkin oikeuden paluumuuttajien on huomattu käyttävän väärin toimeentulotukea. (HS 1.9.1992)

[...] Jos paluumuuttohakemukset käsiteltäisiin lähtömaassa, aidoilla ja rehellisillä paluumuuttajilla ei kai olisi syytä tulla turistiviisumilla Suomeen oleskelemaan. Mahdollisuus saada toimeentulotukea turistiviisumin varassa pitäisikin poistaa. (HS 20.8.1992)

”Todella harmittaa se, kun meidän systeemiä käytetään väärin hyväksi. Se rahoitetaan meidän veronmaksajien rahoilla” Helsingin Poliisilaitoksen passintarkastustoimista päällikkö Jyrki Ratia sanoo. ”On eri asia, jos turvapaikanhakijalla on todella hätä. Jos turvapaikanhakijaa tosiaan vainotaan hänen kotimaassaan, niin kyllä hänet pitää tänne ottaa.” (HS 20.8.1992)

Aitoja vai epärehellisiä tulijoita - diskurssiin ja sen esittämiin representaatioihin 'meistä' ja 'niistä' kytkeytyi teksteissä kaksi muuta diskurssia, jotka olivat omiaan terävöittämään jakoa 'meihin' ja 'niihin'. *Lähestyvä muutos* -diskurssi kuvaa maahantulijat yksilöimättöminä, isoina ihmisryhminä kuten *siirtolaisina* ja *ulko-maalaisina*. Heitä verrataan luonnonvoimiin kertomalla *pakolaisten virrasta* ja *muuttoaalloista*, jotka paitsi tulevat, myös hyökyvät ja täyttävät. Uutisotsikko havainnollistaa:

Muuttoaalto hyökyy pohjoismaihin 1990-luvulla (HS 11.3.1990)

Maahantulijat ja maahanmuutto Suomeen kuvataan muutoksen tuojina, väijäämättömyydessään ja voimakkuudessaan luonnonvoimien kaltaisena. Suomalaiset kuvataan yhtäältä maansa kautta näiden muutosten kohteena: *Suomi muuttuu 1990-luvulla maahanmuuttomaaksi, pakolaiset hyökyvät pohjoismaihin ja tulevat taas Suomeen*. Toisaalta suomalaiset myös reagoivat muutoksiin ja siten toimivat aktiivisesti suhteessa maahanmuuttoon. Suomalaiset representoivat siis paitsi kohteena myös toimijoina maahanmuuttokysymyksissä, kuten seuraava uutisotsikko havainnollistaa:

Valtaosa suomalaisia ei hyväksy pakolaisten virtaa itärajan takaa (HS 2.12.1990)

Maahantulijoiden rehellisyyttä puntaroitiin myös kirjoituksissa rikoksista, jotka rakentavat kuvaa maahanmuuttajien tuoman muutoksen negatiivisuudesta. *Helsingin Sanomat* raportoi etnisistä vähemmistöistä ja rikoksia varsinkin 90-luvun alkupuolella (ks. tarkemmin Pietikäinen 2000). Tätä aihetta käsitelleet tekstit nojautuivat usein "*ongelma*" -diskurssiin, jolle oli tyypillistä esittää 'toiset' ongelmien, konfliktien ja uhkien tuojina ja 'meidät' niihin varustautuvana. Rikosten tekijöiden ulkomaalaistausta tuotiin välillä esiin jo otsikoissa:

Tulli takavarikoi tansanialaiselta mieheltä 100 g heroïinia (HS 2.10.1992)

Somalimiehelle puukotuksessa vuosi vankeutta Joensuussa (HS 16.4.1993)

Uutisia tehtiin myös maahanmuuttajien tekemien rikosten määrästä ja niiden arvioista, kuten katkelma uutisesta *Poliisi tutustunut viime aikoina moniin ulkomaalaisten tekemiin rikoksiin* havainnollistaa:

Suomessa on syksyn ja menneen kesän aikana liikkunut poikkeuksellisen paljon ulkomaalaisia varkaita, petkuttajia ja huijareita. Myös yksi ulkomaalaisten tekemä laaja asuntomurtosarja on paljastanut.

Helsingin rikospoliisi ei osaa perustella näppituntumaansa tilastoilla, mutta on vakuuttunut, että lähinnä ulkomaalaisten turistien tekemät rikokset ovat lisääntyneet viime aikoina laidasta laitaan. (HS 27.10.1987)

Tekstiesimerkit havainnollistavat tapoja tuoda esiin rikosten tekijöiden ulkomaalaistausta. Maininta tekijän kansallisuudesta tai etnisestä tausta otsikossa on tarttumisen arvoinen, sillä journalistin ohjeiden mukaan etnisen taustan esiin

tuomiseen on oltava erityisen painava syy yleistämisen vaaran vuoksi (ks. esim. Helminen 1996; Kolehmainen ja Pietilä 1996; Pietikäinen ja Luostarinen 1996). Toisaalta käyttämällä yleisiä ja laajoja termejä kuten *ulkomaalaisia, ulkomaalaisia varkaita, petkuttajia ja huijareita, ulkomaalaiset turistit*, kirjoituksista rakentuu kuva epämääräisestä ja laajasta rikollisten joukosta, johon potentiaalisesti voivat kuulua kaikki ulkomaalaiset turisteista pakolaisiin. Erityisesti entisen Neuvostoliiton alueelta ja Baltian maista tulleet maahanmuuttajat olivat usein esillä rikosuutisissa (ks. Pietikäinen 2000). Tätä kirjoittelua havainnollistaa *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksen alku:

Rikollisuus varjostaa naapurisopua

Itärikollisuus leviää kuin syöpä molemmin puolin rajaa. Poliisi ja muut viranomaiset ovat jo pitkään varoitelleet uusista häikäilemättömistä ammattirikollisista. Ongelman juuriin pitää tarrata kiinni ennen kuin se pääsee pesiytymään Suomeen. Onneksi hyväuskoiset suomalaisetkin alkavat vähitellen huomata, etteivät tavanomaiset keinot enää riitä.

Monissa kahvipöydissä keskustellaan jo seurauksista: yksi tietää, miten keskustasunto puhdistetaan keskellä päivää, toinen kertoo kuinka polkupyörät kannetaan pihoilta hämärään pakettiautoon tai kolmas miten sukkelasti jopa upouusi Mersu voi kadota TIR-tunnuksin varustetun rekan uumeniin keskellä Helsinkiä Venäjältä ja Baltian maista lähteneiden konnien rikollisuus paisuu, joskin kohta sen osuus onkin vielä melko pieni Suomen rikostilastossa. Viisi vuotta sitten heittä joutui Suomessa kiinni vain kahdeksan, viime vuonna 745 ja tänä vuonna kesäkuuhun mennessä liki 500.

Rikolliset luikertelevat kierosti rajojen yli... (HS 29.7.1992).

Kielikuvat (*leviää kuin syöpä, häikäilemättömät ammattirikolliset, ongelman juuriin pitää tarrata ennen kuin se pääsee pesiytymään Suomeen, rikolliset luikertelevat kierosti rajojen yli*) yhdessä retorisen kappaleen arkielämän kokemuksista itärikollisuudesta kanssa (*yksi tietää..., toinen kertoo..., kolmas*) rakentavat kuvaa kasvavasta idästä päin tulevasta ongelmasta. Koska rikolliset voivat olla pakolaisstatuksen ("*itäpakolainen*") turvin tulevia, "kunnollisen" idästä päin tulevan maahanmuuttajan erottaminen vaikeutuu. Suomalaiset kuvataan ongelma-diskurssissa usein viranomaisten, erityisesti poliisin kautta, jotka ovat toimijan rooleissa: *Tulli takavarikoi, Krp selvitti, suojelupoliisi otti seurantaan*. Lisäksi viranomaiset ovat varoitelleet, tutustuneet ulkomaalaisten rikoksiin ja vakuuttuneet niiden lisääntymisestä. Utisten mieltymys viranomaisiin, muutoksiin, määriin ja negatiivisuuteen on tuttua useammastakin yhteydestä. Kun vähemmistöjen kohdalla viranomaisnäkökulma näyttäytyy ongelma-keskeisyytenä ja kun vähemmistöjen oma ääni ja näkökulmat usein puuttuvat (ks. Pietikäinen 2000a), jää viranomaisnäkökulma helposti ainoaksi.

Alkuperäisiä (kö) saamelaisia ja suomalaisia

Saamelaisia käsittelevät tekstit muodostivat oman kokonaisuutensa *Helsingin Sanomien* etnisiä vähemmistöjä koskevassa uutisoinnissa. Saamelaisjutut keskittyivät erityisesti saamelaisten kulttuuriin ja ihmisoikeuskysymyksiin (ks. Pietikäinen 2000a) ja niissä realisoitui kaksi identiteetillistymisen kannalta keskeistä diskurssia, *saamelaiset alkuperäiskansana* ja *kiistanalainen saamelaisidentiteetti* -diskurssit. Niissä rakentui kaksi keskenään ristiriitaista representaatiota saamelaisista ja suomalaisista. *Saamelaiset alkuperäiskansana* -diskurssissa saamelaisista piirity kuva arvostettuna alkuperäiskansana omine kulttuureineen ja kielineen, ja Suomi val-

tiona tai sen järjestelmät kuvataan tämän kansan ainutlaatuisuuden varjelijana ja tukijana, kuten esimerkiksi seuraavassa uutisotsikossa ja ingressissä:

Saamelaisten oikeus oman kielen käyttöön turvataan

Oikeusministeriössä on valmistunut esitys saamelaisten kielelliset oikeudet turvaavasta erityislaista. Ehdotuksen mukaan saamen kieltä voitaisiin käyttää viranomaisten kanssa asioitaessa suomen ja ruotsin kielen ohella. (HS 9.4.1990)

Saamelaiset kuvataan ennen kaikkea alkuperäiskansana, jolla on oma kulttuuri ja oikeudet: *saamelaisten oikeus oman kielen käyttöön turvataan, saamelaisten kielelliset oikeudet*. Jo saamelainen-nimityksen käyttäminen, eli siis vähemmistön itsensä suosiman termin, kertoo saamelaisten määrittelemistä alkuperäiskansana. Tässä diskurssissa suomalaiset, esimerkissä oikeusministeriön kautta, kuvataan näiden oikeuksien turvaajana.

Sen sijaan *kiistanalainen saamelaisidentiteetti* -diskurssi esittää saamelaisten alkuperäisyyden kiistanalaisena ja osan suomalaisesta virkakoneistosta sen rajoittajana tai epäilijänä. Seuraavat esimerkit *Helsingin Sanomien* kotimaan uutisista havainnollistavat tätä sekä näiden kahden diskurssin yhteenkietoutuneisuutta teksteissä.

Saamelaiset vetoavat oikeuksiensa puolesta

Kahdeksan saamelaisjärjestöä on jättänyt Suomen hallitukselle vetoamuksen, jossa vaaditaan Kessin ja Hammastunturin metsäerämaiden jättämistä hakkuiden ulkopuolelle. Vetoamuksessa vaaditaan myös puolueettoman asiantuntija komitean asettamista selvittämään saamelaisten ja Suomen valtion maa- ja vesioikeuksia. (HS 11.4.1989)

Saamelaiset puolustavat alkuperäisyyttään Maatalousministeriön mukaan heimo ei täytä YK:n sopimusta alkuperäiskansoista

Suomen hajallaan olevia saamelaisrivejä yhdistää hämmennys maa- ja metsätalousministeriön kannasta, jonka mukaan saamelaiset eivät ole Suomen alkuperäiskansaa. Joulukuussa ministeriössä määritellyllä kannanotolla yritetään torjua ILO:n, YK:n kansainvälisen työjärjestön tuore yleissopimus, jonka hyväksyminen merkitsisi saamelaisten paikallisdemokratiaa ja heidän kulttuurinsa turvaamista. Muut ministeriöt ovat ottaneet yleissopimuksen lämpimästi vastaan. (HS 7.2.1990)

Kiistanalainen saamelaisidentiteetti -diskurssi kuvaa saamelaisten alkuperäiskansaominaisuutta ja siihen kuuluvia oikeuksia kiistanalaisina. Vaikka saamelaisten kielelliset oikeudet turvattiinkin, poronhoito ei saanut lain turvaa, ja keskeneräisiä ovat myös kysymykset maa- ja vesioikeuksista ja paikallisdemokratian toteuttamisesta. Kiista saamelaisidentiteetistä kirjautuu saamelaisten toimintaan, jotka *puolustavat ja vetoavat* oikeuksiensa ja alkuperäisyytensä puolesta, *jättivät vetoamuksen, vaativat* metsäerämaiden jättämistä hakkuiden ulkopuolelle ja saamelaisten ja Suomen valtion maa- ja vesioikeuksien selvittämistä. Epäilijöinä tai rajoittajina diskurssissa toimii osa suomalaisesta virkakoneistosta: *Oikeus, Maa- ja metsätalousministeriö, Metsähallitus, ja Suomen valtio*.

Saamelaisia käsittelevät tekstit antavat esimerkin myös siitä, kuinka jo yksittäiset sanavalinnat, erityisesti nimitykset, voivat positioida kyseessä olevat ryhmät eri tavoin ja nojautua erilaisiin diskurssihin. Maanomistusoikeutta käsittelevän uutisen otsikko ja ingressi ovat diskursiivisesti kiinnostavan heterogeeninen:

Lapin lantalaisväestö sätti saamelaislakia

Onko parempi valtion maalla kuin lappalaisen metsässä?

Jos lapin lantalaisväestö saa päättää, Suomi ei ikinä saa toimivaa saamelaislakia. Ajatuskin siitä, että niin sanotut valtion maat saattavat todellakin palautua oikeille omistajilleen eli saamelaisille, on Ylä-Lapin suomalaissyntyisille asukkaille todellisen piinan paikka. (HS 17.2.1991)

Esimerkkiin kirjautuu erilaisia määritelmiä ja näkökulmia maanomistuksesta ja siihen liittyvistä ryhmistä. Yksi ryhmistä on paikalliset, ei-saamelaiset asukkaat, joihin viitataan yhtäältä termeillä *Lapin lantalaisväestö* ja *Ylä-Lapin suomalaissyntyiset asukkaat*. Lantalainen nimitys on yleensä saamelaisten käyttämä termi etnisesti suomalaisista, ja sitä käytetään joskus halventavaankin sävyyn. Tämän termin käyttö tuo mukanaan "saamelaisten äänen" otsikkoon. Ylä-Lapin suomalaissyntyiset asukkaat -nimitys määrittää piinassa olijat rajatuksi – ja jokseenkin pieneksi – joukoksi ihmisiä ja korostaa niiden etnisyyttä. Koska valtaväestön etnisyyden nimeään harvoin, voi ajatella, että tässäkin nimityksessä kaiku saamelaisten näkemys. Toisaalta Ylä-Lappia alueena voisi nimittää myös saamelaisalueeksi tai saamelaisten kotiseuduksi maantieteellisen ja vähemmän poliittisen Ylä-Lapin sijaan. Saamelaisalueen suomalaissyntyiset asukkaat positioituisivat selkeästi ulkopuolisiiksi. Myös termi lappilainen olisi voinut olla mahdollinen. Sillä tarkoitetaan Lapin asukkaita, yleensä kuitenkin suomalaissyntyistä väestöä. Kuvitteellinen vaihtoehtoinen otsikko "lappilaiset sättivät saamelaislakia" tai jopa "suomalaiset sättivät saamelaislakia" laivattaisi kiistan kuitenkin koskemaan laajempaa ihmisjoukkoa. Sen sijaan valitut termit *Lapin lantalaisväestö* ja *Ylä-Lapin suomalaissyntyiset asukkaat* paikantavat kiistan toisaalta suomalaisten ja saamelaisten välille, ja erityisesti saamelaisalueelle.

Saamelaisiin puolestaan viitataan paitsi termillä *saamelainen*, myös *lappalainen*-nimityksellä. Tämän voi ajatella olevan ristiriitaista siinä mielessä, että kun saamelainen-termi on saamelaisten itsensä käyttämä ja hyväksymä, nimitys lappalainen on perinteinen suomenkielinen termi saamelaisille, jolla on jossain yhteyksissä myös halventava sävy (Lehtola 1999, Pääkkönen 1999). Saamelaiset kuvataan myös valtion maan *oikeiksi omistajaksi*, jota voi tässä yhteydessä pitää kannanottona. Kiistan kohteena oleva maata nimitetään niin *valtion maaksi* kuin *lappalaisen metsäksi*, eli siis keskenään toisensa poissulkevalla tavalla. Näin lyhyeen tekstikatkelmaan kirjautuu pitkä ja monipolvinen kiista ja poliittinen kamppailu yhtäältä saamelaisidentiteetistä, ja toisaalta maanomistusoikeuksista. Toimittajan sanavaihtoja voi arvailla: hakiko hän synonyymejä, leikkittelikö hän kielen poliittisuudella vai kirjoittiko hän auki kiistan moninaisuuden. Niin tai näin, kiistan monikeroksisuus kirjautuu tekstiin ja rakentaa kompleksista kuvaa tilanteesta.

Journalistiset käytänteet ja 'toisten' tarpeellisuus...

Alueellisen paikan, yhteiskunnallisen asemapaikan ja etnisyyden kautta rakentuvat 'me' ja 'ne' – etelä ja pohjoinen, syrjäiset maakunnat ja hyväosainen pääkaupunkiseutu, kansa ja eliitti, suomalaiset ja ulkomaalaiset, alkuperäiskansa ja paikallinen väki – eivät ole tutkimuksellisesti tärkeitä vain identiteetillistumisen kannalta. Alueita, yhteiskunnallisia ja etnisiä ryhmiä tai kokonaisuuksia polarisoivat representaatiot journalismissa ovat keskeisiä myös siksi, että ne viittaavat *vastakkain asettamiseen* journalismiin sisäänrakentuneena käytäntönä; niin paljon alueellisille, yhteiskunnallisille ja etnisille voittajille ja häviäjille, 'toisille' ja 'meille' mediasa näyttää olevan käyttöä.

Alueellisista, yhteiskunnallisista ja etnisistä 'meistä' ja 'toisista' puhuttaessa voi ajatella, että vastakkainasetteluja on mediassa, koska on erojakin: asiat eri alueilla eivät ole yhtä hyvin, ja eri yhteiskunnallisissa asemassa olevilla tai etnisiin ryhmiin kuuluvilla on erilaiset resurssit, rooli ja oikeudet. Alueellisuuden näkökulmasta esimerkiksi työttömyys vaivaa joitakin kaupunkeja ja kuntia pahemmin kuin toisia, joistakin väki vähenee, kun se taas toisissa kasvaa. Etnisyyden tuomat erot voivat näkyä taas erilaisissa yhteiskunnallisissa ja poliittisissa oikeuksissa tai esimerkiksi kielitaidon kautta resurssit osallistua julkiseen keskusteluun eivät ole samanlaiset.

Journalismin käytäntö tuoda asioita julkisuuteen ääripäitä ja ristiriitoja ja ongelmia hyödyntämällä on myös tuttua. Toisaalta tekstien tarkastelu osoittaa, kuinka diskursseissa rakentuvat ja teksteissä realisoituvat 'toiset' voivat olla eri aikoina eri tavoin taloudellisesti, poliittisesti tai kulttuurisesti "tarpeellisia". Esimerkiksi lehden kilpailuasetelma ja poliittinen arvomaailma kutsuu esiin erilaisia 'toisia' tilanteiden muuttuessa. Tekstikatkelmat *Ilkasta* voi "selittää" niin, että keskustalaisena se ei "voinut" syyttää diskursseissa aiemmin keskeisen poliittisen toimijan roolin saanutta hallitusta sosiaalisista ongelmista: siihen kuului keskusta, joka aikaisemmin oli representoitunut lehdessä alueiden etua puolustavana ja sitä johti keskustalainen pääministeri. Tässä mielessä on "loogista", että kritiikki hallitusta kohtaan ei kiinnittynyt sen poliittisuuteen vaan elitistisyyteen. Toisten muodonmuutos puhuu sen puolesta, että "toisten identiteetillistuminen" mediassa ei palaudu yksin juttujen toimittamisen ja kirjoittamisen tapoihin ja arkirituiineihin, vaan "toisten tarpeellisuutta" määräävät myös esimerkiksi journalismin poliittiset ja taloudelliset intressit ja kytkennät. Siksi on tärkeää, että 'toisten' ja 'meidän' rakentamista ei irroteta journalismista ja mediasta itsestään.

... ja vuoropuhelun ongelmallisuus

Vuoropuhelu, sen problematisointi ja edistäminen 'meidän' ja 'niiden' välillä on tärkeä kysymys paitsi yhteiskunnallisesti myös journalismin kannalta. Broxin (1996) käsitys median tavasta toimia on vuoropuhelun näkökulmasta synkkä mutta osuva: kun vastustajat kilpailevat toinen toistaan nokkelammalla ja vakuuttavammalla argumentaatiolla, media pikemminkin heittää lisää vettä myllyyn kuin edistää dynaamista vuoropuhelua tai yhteisten ratkaisujen etsintää. Voi kuitenkin kysyä, miksi esimerkiksi työttömyys on tarpeellista representoida pohjoisen ja etelän työttömän kilpailuasetelmana. Pikemminkin voi ajatella, että journalismin rooli on analysoida työttömyyttä, pohtia sen ratkaisemista ja edistää sitä koskevaa keskustelua. Samaa voi kysyä myös etnisiä vähemmistöjä koskevasta journalismista: keskustelua maahanmuuton syistä ja seurauksista kaivataan.⁴

Yhteiskunnallisen vuoropuhelun ja kansalaisille rakentuvan julkisen identiteetin kannalta on tärkeää, että ryhmät voivat löytää itsensä ja heille tärkeät asiat journalistisista teksteistä. Tässä suhteessa ei ole ongelmatonta, että 'me' ja 'ne' alueellistuvat journalismissa niin, että yhteiskunnalliset muutosprosessit, aluehallinto muotoineen ja rajoineen sekä poliittiset päätökset vaikuttavat nimenomaan alueisiin. Esimerkiksi vuoden 1987 muuttoliikkeen representoitumisessa alueellistuminen näkyi niin, että pohjoinen tai maakunnat menettivät väkeä ja autoituivat, ja etelä ruuhkautui sekä hyötyi saamastaan koulutetusta työvoimasta. Toisaalta maahanmuutto Suomeen kuvattiin virtoina ja aaltoina. Jos pohjoinen autoituu, etelä pullistuu ja kansainväliset muuttoliikkeet aaltoilevat, samojen kysymysten muotoileminen yksilön tai yhteisön näkökulmasta vaatii kuitenkin uutta sanoitusta. Yksilöt tai ryhmät eivät metsity, ruuhkaudu, virtaa tai tunkeudu hyökymäisesti.

Sen sijaan he muuttavat, menettävät tutut palvelunsa tai yrittävät opetella uutta kieltä.

Journalistisissa teksteissä realisoituva "spatialisointi" tai "etnillistäminen" on merkityksellistä monella tapaa. Asioiden, ilmiöiden ja identiteettien alueellistuminen tai etnistyminen tarkoittaa 'meidän' näkökulmasta sitä, että journalistiset tekstit puhuttelevat 'meitä' spatiaalisin ja etnisyyden termein: "alueen" tai "maakunnan" on vedettävä yhtä köyhtä, uskottava parempaan huomiseen, verkostoiduttava jne. "Meidän suomalaisten" on toimittava ja harkittava. Toisaalta alueelliset tai etniset 'toiset' ovat usein erillisiä, uhkaavia ja "meiltä poisottavia". Molemmat ryhmät kuvataan homogeenisiä ja yksisuuntaisia toiminnassaan, jolloin identiteetistä rakentuu niille "naamio", joka suojaa 'toisilta' ja häivyttää kummaltakin moninaisuuden. Lisäksi alueellistaminen ja etnistäminen merkitsee usein persoonien häivytyä, jonka seurauksena sosiaalisten toimijoiden identiteetit, roolit sekä vastuu- ja hallintakäsitteet hämärtyvät (vrt. van Leeuwen 1996, 59-61).

Onkin syytä pohtia, keitä uutiset alueiden tai etnisten ryhmien ongelmista oikeastaan puhuttelevat ja mihin ne pyrkivät. Voi perustellusti kysyä, onko yhteiskunnallinen, hallinnollinen ja poliittinen näkökulma – esimerkiksi kuntien, yritysten, hallintorakenteiden ja -rajojen tavoitteet ja ongelmat – lukijaa kiinnostava tai hänen osallistumisestaan tukeva tapa lähestyä alueellisuutta ja monikulttuurisuutta. Onko niin, että kuvatessaan maahanmuuttajan työllistymistä, kritisoidessaan etelää syrjäseutujen unohtamisesta tai perätessään maakunnan eli 'meidän' yhteistyötä journalistiset tekstit eivät oikeastaan puhuttele ketään?

Se että lukija ei paikanna itseään spatiaalisiin tai etnisiin termeihin, on olennaista niin journalismin kiinnostavuuden, puhuttelevuuden kuin kansalaisten julkisen osallistumisen kannalta. Kun tekstit kadottavat aktiiviset toimijat, julkinen keskustelu ja osallistuminen on omiaan kangistumaan. Jos uutinen maakunnasta tai etnisestä ryhmästä on tunnistamaton tai epärelevantti maakunnan asukkaalle tai etnisen ryhmän jäsenelle itselleen, jää teksti vieraaksi, käyttämättä ja lukematta. Potentiaali merkityksellisestä tiedosta ja keskustelusta – jopa vuoropuhelusta – jää toteutumatta. Toisaalta jos lehden lukija löytääkin itsensä "alueelle" osoitetuista vaateista tai "kulttuurien kirjon loimilangoista", jääkö oma toiminta puolitiiehen, koska asioiden eteenpäin vieminen ja niiden puolustaminen sujuvat ilman lukijakuntaa; tekstit eivät tarjoa tavalliselle kansalaiselle toiminnan paikkoja. Jos alueen ihmisten tai etnisten ryhmien jäsenten nimissä puhuvatkin virkamiehet tai lehti itse, lukijalle ei rakennu osallistuvan kansalaisen identiteettiä; 'meidän' tehtävä ei ole osallistua julkiseen keskusteluun, vaan seurata, mitä seurauksia politiikan, talouden ja hallinnon julkisten toimijoiden päätöksillä on. 'Me' alueellisena tai etnisenä kollektiivina katsoo näin taakse: lehden tulkintojen kautta kuulemme tehdyistä linjauksista ja ratkaisuksista.

Tarkasteltaessa alueellisuutta tai etnisyyttä mediassa olennaista ei ole vain diskursiivisesti rakentuva yhteisöllisyys ja erilaisuus vaan myös se, kuinka journalismi kykenee rakentamaan yhteyksiä ihmisten välille. Siksi tärkeää ovat paitsi yhteisöllisyyden kertomukset ja erilaistamisen diskurssit myös se, mitä ne merkitsevät eri lukijaryhmien välisen konkreettisen yhteisöllisyyden, keskinäisten suhteiden ja julkisen osallistumisen kannalta..

Viitteet

- 1 Käytämme artikkelissa käytänne- ja käytäntötermejä siten, että puhumme käytännöstä kun tarkoitamme konkreettisia ja päivittäisiä käytännön toimintatapoja ja (journalistisista tai diskursiivisista) käytänteistä kun tarkoitamme abstraktimpaa, yleisempää institutionaalista tapaa tai menettelyä.
- 2 Hujasen (2000) väitöskirjan paikkaa koskeva ns. aluehenkinen sanomalehtiaineisto (n=445) on Ilkasta, Pohjalaisesta, Keskipohjanmaasta, Kalevasta, Hämeen Sanomista, Etelä-Suomen Sanomista ja Forssan Lehdestä vuosilta 1987 ja 1994. Tutkimusaineistona on myös toimittajien teemahaastatteluja (n=20). Pietikäisen (2000a) etnisiä vähemmistöjä koskeva aineisto (n=1189) on Helsingin Sanomista ajalta 1985-1993. Analyysimme näyttävät tässä helposti esimerkinomaisilta, koska päätelmämme nojaavat myös väitöskirjojemme laajempaan tekstiaineistoon.
- 3 On kuitenkin huomattava, että nämä eivät ole ainoita 'meitä' ja 'toisia' maakuntalehdistössä rakentavia diskursseja (ks. tarkemmin Hujanen 2000).
- 4 Vaikka diskursiivinen ote auttaa kampaamaan esiin identiteetin rakentumisen, tekstin ja osittain journalistien käytänteiden yhteyksiä ja merkityksellisyyttä, täydentävät käsitteelliset työkalut, esimerkiksi demokratian tai julkisuuden käsitteet, voisivat vahvistaa diskurssin ja identiteetin tutkimusta journalistin yhteisöllisen tehtävän, yhteiskunnallisen vuoropuhelun sekä kansalaisidentiteetin rakentumisen tarkastelussa.

Kirjallisuus

- Anthias, F. (1992)
Ethnicity, class, gender and migration. Aldershot: Avebury.
- Bondi, L. (1993)
Locating identity politics. Teoksessa M. Keith & S. Pile (toim.) Place and the politics of identity. London: Routledge, 84-101.
- Brox, O. (1996)
Schismogenetic Conflicts. Teoksessa Media and The Transition of Collective Identities. University of Oslo, Department of Media and Communication, Oslo, 267-310.
- Caldas-Coulthard, C.R. & Coulthard M. (toim.) (1997)
Texts and practices. Readings in Critical discourse analysis. London: Routledge, 15-31.
- Ekecrantz, J. (1997)
Journalism's discursive events' and sociopolitical change in Sweden 1925-87. Media, Culture & Society Vol. 19, 393-412.
- Fairclough, N. (1992)
Discourse and Social Change. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. (1995)
Media Discourse. London: Edward Arnold.
- Fairclough, N & Wodak, R. (1997)
Critical discourse analysis. An overview. Teoksessa T.A. van Dijk (toim.) Discourse as social interaction. London: Sage, 258-284.
- Ferguson, M. (1992)
The Mythology about Globalization. European Journal of Communication. Vol. 7 (1992), 69-93.
- Grossberg, L. (1996)
Identity and cultural studies – is that all there is? Teoksessa S. Hall & P. Du Gay (toim.) Questions of cultural identity. London: Sage, 87-107.
- Grossberg, L., Wartella, E. & Whitney, D.C. (toim.) (1998)
Mediamaking, mass media in a popular culture. London: Sage.
- Hall, S. (1990)
Cultural identity and diaspora. Teoksessa J. Rutherford (toim.) Identity: community, culture, difference. London: Lawrence & Wishart, 222-237.
- Hall, S. (1996)
Introduction. Who needs 'identity'? Teoksessa S. Hall & P. Du Gay (toim.) Questions of cultural identity. London: Sage, 1-17.
- Hall, S. (1997a)
The work of representation. Teoksessa Hall, S. 1997. (toim.) Representation: Cultural representations and signifying practices. London: Sage, 13-74.
- Hall, S. (1999)
Identiteetti. Tampere: Vastapaino.
- Hobsbawm, E. (1994)
Introduction: Inventing Traditions. Teoksessa Eric Hobsbawm & Terence Ranger (toim.) The Invention of Tradition. Cambridge: Cambridge University Press, 1-14.
- Hujanen, J. (2000)
Journalismin maakunnallisuus. Alueellisuuden rakentuminen maakuntalehtien teksteissä ja tekijöiden puheessa. Jyväskylä: Jyväskylä Studies in Communication 11.
- Jenkins, R. (1996)
Social identity. London: Routledge

- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (1999)
 Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino
- Juhila, K. & Suoninen, E. (1999)
 Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen, Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 233-252.
- Keith, M. & Pile, S. (toim.) (1993)
 Place and the politics of identity. London: Routledge
- Kivikuru, U. (1998)
 Identiteetit viestinnässä. Samaistumisen ja erottautumisen kierre. Teoksessa Viestinnän jäljillä. Näkökulmia uuden ajan ilmiöön. Helsinki: WSOY, 319-338.
- Lehtonen, M. (1996)
 Merkitysten maailma. Tampere: Vastapaino.
- Luostarinen, H. & MacInnes, J. (1992)
 Mitä pienet edellä, sitä pienet perässä? Skotlanti, Suomi ja joukkotiedotus. Tiedotustutkimus 15(1992):3. 3-14.
- Morley, D. & Robins, K. (1995)
 Spaces of Identity. Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries. London: Routledge.
- Pietikäinen, S. (2000a)
 Discourses of differentiation. Ethnic representations in newspaper texts. University of Jyväskylä, Studies in Communication 12.
- Pietikäinen, S. (2000b)
 Kriittinen diskurssintutkimus. Teoksessa K. Sajavaara & A. Piirainen-Marsh, (toim.) Kieli, diskurssi & yhteisö. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopisto, 191-218.
- Soja, H. & Hooper, B. (1993)
 The spaces that difference makes: some notes on the geographical margins of the new cultural politics. Teoksessa M. Keith & S. Pile (toim.) (1993), 183-205.
- van Dijk, T.A. (toim.) (1997)
 Discourse Analysis. A multidisciplinary introduction. London: Sage.
- van Leeuwen, T. (1996)
 The representation of social actors. Teoksessa Carmen Rosa Caldas-Coulthard & Malcom Coulthard (toim.) Texts and Practices. Readings in Critical Discourse Analysis. London: Routledge, 31-70.
- Väliveronnen, E. (1996)
 Ympäristöuhkan anatomia. Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus. Tampere: Vastapaino.
- Woodward, K. (toim.) (1997)
 Identity and difference. London: Sage.